

ВИСНОВОК

Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Пасічника Михайла Петровича на тему «Сапропелеві рекреаційно-туристичні ресурси Волинської області», поданої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 103 «Науки про Землю» (галузь знань 10 «Природничі науки»)

Актуальність теми дослідження та її зв'язок з планами наукових робіт.

Актуальність обраної здобувачем теми не викликає сумніву, адже озерні комплекси Волинської області є джерелами різноманітних ресурсів – водних, органо-мінеральних, біологічних, енергетичних, інформаційних та рекреаційних, окремі з них вже давно використовуються людиною, а інші мають значний невикористаний потенціал. У природних водоймах регіону зарезервовані перспективні поклади сапропелю – цінної сировини для багатьох галузей економіки, а також медицини та рекреації. Можливість його використання у лікувально-оздоровчій діяльності, як лікувальна грязь чи косметичний препарат, обмежується відсутністю спеціальних досліджень щодо його відповідності нормативним показникам (фізико-механічним, санітарно-мікробіологічним, радіаційним тощо) та ресурсних оцінок. Видобуток та використання сапропелю у рекреації та лікувально-оздоровчому туризмі є перспективним напрямом природокористування регіону. Зазначене сприятиме розвитку та популяризації оздоровчих видів відпочинку, диверсифікації спектру послуг у санаторно-курортних закладах, косметичних та SPA-центрах. Окрім цього, розробку озерних родовищ сапропелю можна розглядати як технічну меліорацію озер, в яких заповнення улоговини донними відкладами сягає до 90,0%.

В дисертації також розробляються питання, що відповідають цілям сталого розвитку, прийнятих на саміті ООН на період 2015–2030 рр. і направлених на інтеграцію екологічних, економічних, соціальних вимірів сталого розвитку країн світу.

Дослідження безпосередньо пов'язане з Регіональною програмою розвитку туризму та рекреації у Волинській області на 2016–2020 рр. (рішення Волинської обласної ради від 07.04.2016 р. №4/10) і Стратегією розвитку туризму та курортів на період до 2026 р. (розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.03.2017 р. №168-р).

Наукові положення, розроблені особисто дисертантом та їх новизну. Представлені в дисертації положення, концептуальні засади, структура, постановка завдань та їх вирішення, рекомендації та практичні висновки є результатом реалізації авторських ідей і самостійно виконаної наукової праці. Новизна наукових положень полягає у тому, що в дисертації вперше:

- виконано комплексне дослідження речовинного складу та основних бальнеологічних властивостей різновидового озерного сапропелю регіону, що має відповідні кондиції для використання у лікувально-оздоровчій діяльності як лікувальна грязь;

- розроблено систему оцінювання озерних родовищ сапропелю за першочерговістю освоєння для рекреаційно-туристичних потреб;

- з позицій конструктивної географії сформовано принципи, що забезпечують раціональне використання та охорону ресурсів прісноводних озерних сапропелевих пелоїдів.

Обґрунтованість, і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, які захищаються. Обґрунтованість і достовірність наукових положень, результатів та висновків дисертації забезпечена використанням автором об'єктивних даних, а саме: результатів власних експедиційних досліджень в регіоні, здійснених у період 2016–2020 рр., матеріалів Державного науково-виробничого підприємства «Державний інформаційний геологічний фонд України», звітів регіонального офісу водних ресурсів у Волинській області Державного агентства водних ресурсів України, відкритих матеріалів Шацького національного природного парку й Департаменту інфраструктури та туризму Волинської обласної державної адміністрації, наукових публікацій у періодичних вітчизняних та іноземних виданнях, ресурсах мережі Internet, а

також нормативних документів, що регулюють дослідження та використання пелоїдів (інструкцій та стандартів).

Наукове та практичне значення дисертаційної роботи. У дисертації сформульовано та обґрунтовано низку положень, висновків, та рекомендацій, які відзначаються науковою новизною та мають практичну спрямованість у сфері рекреаційного природокористування. Зокрема, отримані результати дослідження речовинного складу, фізико-хімічних властивостей та санітарно-епідеміологічного стану озерних сапропелевих відкладів дозволили встановити їх відповідність нормативним вимогам для лікувальних грязей. Узагальнення фактичних даних дозволило кількісно оцінити ресурси сапропелю Волинської області, які є перспективними для використання у грязелікуванні та терапевтичній косметології. Визначено індекси бактерицидності пелоїдів. Здійснено класифікацію родовищ сапропелю за ступенем перспективності освоєння для цілей лікувально-оздоровчого туризму та рекреації. Сформовано конструктивно-географічні принципи раціонального використання і охорони сапропелевих ресурсів озер. Наукові положення дисертації можуть бути використані органами місцевої влади, науково-дослідними установами, санаторно-курортними закладами й підприємствами сфери рекреації при функціонально-планувальній організації прилеглої до озерних родовищ сапропелю території та розробці регіональних програм розвитку туризму й стратегії рекреаційного природокористування в цілому. Особливу цінність такі дослідження мають для визначення пріоритетних напрямів розвитку новостворених територіальних громад, розробці заходів із регіонального планування і прогнозування, зокрема іміджу та атрактивності туризму, а також в інтересах освітянсько-наукового та природоохоронного комплексів України. Створено електронну базу «Озерні родовища сапропелю Волинської області» з можливістю вносити та накопичувати інформацію про озерні родовища сапропелю. Матеріали, наведені в дисертації, містять первинні дані для прийняття рішень щодо вибору родовищ, проектування й організації видобутку сапропелевих ресурсів з отриманням високоякісної пелоїдної продукції.

Використання результатів роботи. Пропозиції щодо удосконалення туристсько-рекреаційного використання водних об'єктів, територій та об'єктів природно-заповідного фонду знайшли застосування в діяльності туристичної агенції «Море турів» (довідка №05/20 від 13.04.2020 р.) та комунальному закладі «Міський центр туризму, спорту і краєзнавства учнівської молоді Луцької міської ради» (довідка №02-д від 20.03.2020 р.).

Оцінка мови та стилю дисертації. Текст дисертації викладено державною мовою, логічно та послідовно. Наукова термінологія, що застосовується у роботі є загально визнаною. Стиль викладення результатів досліджень, нових наукових положень, висновків і рекомендацій чіткий і зрозумілий.

Відповідність діючим вимогам щодо оформлення дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 243 с., з них основного тексту – 145 с. Робота включає 43 таблиці, 36 рисунків та 15 груп додатків. Список використаних джерел містить 238 найменувань. За формальними ознаками робота відповідає вимогам Наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» №40 від 12.01.2017 р. (зі змінами від 31.05.2019 р.).

Відповідність змісту дисертації спеціальності, з якої вона подається до захисту. Дисертаційна робота Пасічника М. П. «Сапропелеві рекреаційно-туристичні ресурси Волинської області» відповідає спеціальності 103 «Науки про Землю» (галузь знань 10 «Природничі науки»). Це забезпечується предметною областю дослідження та основними методами дослідження.

Зауваження та рекомендації. Дисертаційна робота містить декілька дискусійних положень і викликає певні зауваження:

– у першому розділі дисертації (с. 31–67), який присвячено теоретико-методологічним основам дослідження прісноводних сапропелевих пелоїдів, на

нашу думку, доцільно було б також приділити увагу впливу динаміки озерних водних мас на формування сапропелю;

– в алгоритмі конструктивно-географічного дослідження сапропелевих пелоїдів, запропонованому автором у вигляді блок-схеми (рис. 1.5), недоліком моделі є відсутність графічного відображення як зв'язків трьох титульних етапів між собою, так і з наступними діями всередині кожного етапу;

– підрозділ 2.1 «Природні умови регіону як основний зональний чинник формування сапропелевих відкладів» (с. 68–82) варто було б розширити, дослідивши ландшафтні умови регіону, які є одними із визначальних чинників при утворенні сапропелевих відкладів;

– у другому розділі дисертації «Генезис, ресурси та особливості поширення озерного сапропелю» (с. 81) автор торкнувся питання обміління Шацьких озер. Хотілося б, щоб чіткіше була окреслена точка зору й самого здобувача з цього питання;

– на космоснімках запозичених із ГІС «Google Earth» потрібно вказати масштаб та дату зйомки (рис. 2.2; рис. 4.6);

– у дисертації подекуди використовуються застарілі статистичні дані. Мова йде, зокрема про табл. 2.8;

– у тексті дисертації відносно часто вживаються вирази «ми з'ясовували...», «ми досліджували...» тощо. Слід відзначити, що у наукових текстах вживаються ці вирази без займенника «ми»: «в роботі з'ясовано...», «в дисертації досліджено...» тощо;

– автору слід уніфікувати використання «лікувально-оздоровчий туризм», «рекреація», «санаторно-курортний туризм», «wellness», «курортний туризм» та ін. Варто було б надати порівняльну характеристику цих понять і вказати чи є вони ідентичними в контексті роботи;

– у дисертації як опорні родовища сапропелю розглядаються 18 озер, з яких 16 знаходиться в межах одного адміністративного району (с. 93–102). Чому саме 18 родовищ? Можливо, варто звузити територію дослідження?

– у підрозділі 4.1 (с. 154–155) дисертант висловлює думку, що потрібно

дозволити контрольований видобуток сапропелю із родовищ, розташованих у межах природоохоронних територій (заповідників, національних природних парків, заказників тощо). Тоді для чого взагалі створювати природно-заповідний фонд?

– варто було б дещо розширити пояснення щодо вибору критеріїв, що використовуються для визначення перспективності освоєння озерних родовищ сапропелю для потреб лікувально-оздоровчого туризму (с. 145–149);

– напрями розвитку лікувально-оздоровчого туризму у Волинській області мали б бути проаналізовані детальніше (с. 175–180), не лише на рівні Шацької курортної зони, але й для інших територій із високим природним та рекреаційним потенціалом.

Здобувачем було враховано більшість основних рекомендацій, наданих рецензентами у процесі попередніх обговорень роботи. Зазначені зауваження та побажання не впливають на загальне позитивне ставлення до роботи, не зменшують її наукової новизни та практичної значимості і тому не є перешкодою для її представлення в спеціалізовану вчену раду для офіційного захисту.

Відповідність дисертації вимогам, передбаченим «Порядком проведення експерименту із присудження ступеня доктора філософії». Дисертаційна робота Пасічника Михайла Петровича на тему: «Сапропелеві рекреаційно-туристичні ресурси Волинської області» відповідає вимогам пунктів 9, 10, 11 «Порядку проведення експерименту із присудження ступеня доктора філософії» Постанови Кабінету Міністрів України № 167 від 06.03.2019 р.

Кількість наукових публікацій, повноту опублікування результатів дисертації та особистий внесок здобувача до всіх наукових публікацій, опублікованих із співавторами та зарахованих за темою дисертації. Наукові положення, вагомі розробки та результати дослідження опубліковано автором у виданнях відповідно до нормативних вимог Міністерства освіти і науки України. За темою дисертації опубліковано 33 роботи, поміж них: 2 розділи в

монографіях, 10 статей у спеціалізованих наукових виданнях, рекомендованих МОН для публікування результатів дисертацій, 1 стаття в закордонному виданні, а також 20 матеріалів доповідей на всеукраїнських та міжнародних наукових конференціях. Внесок автора у публікації, написані у співавторстві, конкретизовано у переліку опублікованих за темою дисертації праць.

Результати перевірки роботи на академічний плагіат. У ході перевірки дисертації запозичень матеріалу без посилання на відповідне джерело не виявлено. Перевірка проводилась сертифікованим онлайн-сервісом Unicheck.

Комісія рекомендує вченій раді Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки звернутися з клопотанням до Міністерства освіти і науки України щодо створення спеціалізованої вченої ради з правом прийняти до розгляду та проведення разового захисту дисертації Пасічника Михайла Петровича на тему «Сапропелєві рекреаційно-туристичні ресурси Волинської області» у складі:

Голови:

– доктора географічних наук, професора Петліна Валерія Миколайовича (Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк);

Рецензентів:

– доктора географічних наук, професора Фесюка Василя Олександровича (Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк);

– кандидата географічних наук, доцента Забокрицької Мирослави Романівни (Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк);

Опонентів:

– доктора географічних наук; професора Хільчевського Валентина Кириловича (Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ);

– кандидата географічних наук, доцента Коротуна Сергія Ігоровича (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне).

Результати дисертації апробовано на засіданні фахового семінару №1 від 07.07.2020 р. За результатами засідання фахового семінару ухвалено затвердити позитивний висновок рецензентів щодо рекомендації до захисту в спеціалізованій вченій раді дисертаційної роботи Пасічника Михайла Петровича на тему: «Сапропелеві рекреаційно-туристичні ресурси Волинської області» на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 10 «Природничі науки» за спеціальністю 103 «Науки про Землю».

Дисертаційна робота **рекомендована до захисту** у спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 103 «Науки про Землю».

Доктор географічних наук,
професор, завідувач кафедри
фізичної географії Східноєвропейського
національного університету
імені Лесі Українки

Фесюк В. О.

Кандидат географічних наук,
доцент кафедри фізичної географії
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

Забокрицька М. Р.

